

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства щодо забезпечення прав
журналістів, працівників медіа та представників громадських організацій
на відвідування засідань парламентських комітетів*

***Анотація.** В аналітичній записці висвітлено міжнародні стандарти та рекомендації міжнародних організацій щодо забезпечення права людини на інформацію, доступу до інформації, права на захист персональних даних, демократичних засад функціонування органів публічної влади, побудови інформаційного суспільства й розвитку електронної демократії у контексті реалізації Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації». У цьому аспекті проаналізовано положення законодавства іноземних держав щодо висвітлення діяльності парламентських комітетів, відвідування засідань комітетів парламенту (палат парламенту) журналістами, працівниками медіа, представниками громадських організацій, зокрема в режимі відеоконференції, розміщення та збереження відповідної інформації на офіційних вебсайтах парламенту в мережі Інтернет. Аналітичним базисом цього дослідження став досвід парламентів держав із високим, відносно високим і середнім індексом демократії та відповідним рівнем технологічного розвитку: Польщі, Румунії, Литви, Латвії, Естонії, США, Ізраїлю, Німеччини, Норвегії, а також Європейського Парламенту.*

***Ключові слова:** право на інформацію, доступ до інформації, гарантії діяльності медіа, права журналістів, відкритість парламенту, комітет парламенту, засідання комітетів, гласність у роботі комітетів парламенту.*

I. Вступна частина

У сучасному політико-правовому просторі діалектика демократії та верховенства права і взаємозв'язок народовладдя та правовладдя все більше знаходять прояви в забезпеченні прав людини на інформацію, відкритості діяльності державних органів, участі громадськості й медіа у правотворчому процесі. Демократія стає все більш інформаційною, водночас технологічною та електронною. Такі новітні властивості демократії висувають потребу правового забезпечення самої демократії, засобів її забезпечення та реалізації, передусім технологічних, а також відповідних прав людини.

Окремі засоби для вирішення означених проблем пропонуються Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації» від 14 січня 2025 року № 4212-IX, який направлено на підпис Президентіві України¹.

¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації : Закон України від 14 січня 2025 року № 4212-IX, направлений на підпис Президентіві України 20 січня 2025 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44362>

Разом із тим для реалізації зазначеного Закону залишається актуальною низка питань, зокрема щодо організаційного забезпечення та технологічного супроводу висвітлення діяльності комітетів Верховної Ради України; забезпечення реалізації права журналістів, працівників медіа, представників громадських організацій на відвідування відкритих засідань комітетів, що передбачає авторизований доступ для підключення за гіперпосиланням; забезпечення безстроково у вільному доступі відеозаписів, трансляцій відкритих засідань комітетів та документів, розміщення яких передбачено на вебсторінках комітетів на офіційному вебсайті Верховної Ради України, порядок зберігання та розміщення архівних матеріалів комітетів, у разі їх ліквідації, зміни предметів відання, припинення повноважень парламенту.

Для вирішення цих завдань цікавим може бути дослідження досвіду демократичних держав щодо висвітлення діяльності парламентських комітетів, демократичних підходів у врегулюванні питань прав журналістів, працівників медіа, представників громадських організацій на відвідування засідань та інших комітетських заходів, зокрема у режимі відеоконференції, здійснення відеозаписів закритих засідань комітетів; існуючих комплексних рекомендацій міжнародних організацій.

Для цього дослідження було вивчено досвід парламентів держав із високим, відносно високим і середнім індексом демократії² та які входять у топ-50 технологічно розвинених держав³: Польщі, Румунії, Литви, Латвії, Естонії, США, Ізраїлю, Німеччини, Норвегії, а також Європейського Парламенту.

Слід також зазначити, що окремі аспекти проблематики, що є предметом цього дослідження, свого часу були висвітлені в Інформаційній довідці щодо доступу представників медіа до приміщень парламенту на прикладі держав G-7, підготовленій Дослідницькою службою Верховної Ради України⁴.

II. Основна частина

Статтею 84 Конституції України визначено, що засідання Верховної Ради України проводяться відкрито. Закрите засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України. Положення щодо відкритості та гласності роботи Верховної Ради України встановлено у статті 3 Регламенту Верховної Ради України⁵. Гласність є одним із принципів діяльності комітетів Верховної Ради України відповідно до статті 3 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»⁶. Статтею 9 цього Закону визначено правила

² Global democracy score hits historic low: report. Democracy Index 2024. URL: <https://www.axios.com/2025/02/27/global-democracy-score-record-low-report>

³ Рейтинг Most Technologically Advanced Countries in the World. URL: <https://worldbank.org.ua/4401-payrozvinenishi-krayini-svitu-za-tekhnologiiyu.html>

⁴ Інформаційна довідка щодо доступу представників медіа до приміщень парламенту на прикладі держав G-7. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33314.pdf>

⁵ Регламент Верховної Ради України : Затверджений Законом України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

⁶ Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1996 року № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>

щодо інформування комітетами про свою роботу громадськості; відкритості засідань та інших заходів комітетів; права журналістів, представників медіа, представників громадських організацій відвідувати такі заходи; розміщення інформації про поточну діяльність комітетів та прийняті ними рішення на офіційному вебсайті Верховної Ради України в глобальній інформаційній мережі Інтернет, у газеті «Голос України», інших медіа; право комітетів поширювати у встановленому порядку інформацію про свою діяльність через свої вебсторінки на офіційному вебсайті Верховної Ради України в глобальній інформаційній мережі Інтернет, парламентському телеканалі «Рада» та через інші медіа; права комітетів проводити пресконференції з питань, віднесених до предметів їх відання тощо.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації», що передбачає внесення змін до низки законів України, спрямований на врегулювання декількох груп суспільних відносин, загальним об'єктом яких є забезпечення права людини на інформацію. Відповідно джерельна база міжнародних стандартів у цій сфері є досить широкою. Передусім йдеться загалом про забезпечення права на інформацію, про доступ до інформації, право на захист персональних даних, право на приватність, демократичні засади функціонування органів публічної влади, побудову інформаційного суспільства та розвиток електронної демократії.

Міжнародні стандарти забезпечення та захисту зазначених і пов'язаних із ними прав встановлено у Загальній декларації прав людини 1948 року⁷, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року⁸, Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року⁹, Конвенції ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція)¹⁰, Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою даних 1981 року¹¹, Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів 2009 року¹², численних деклараціях і рекомендаціях Ради Європи, зокрема Декларації Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу вираження

⁷ Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

⁸ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

¹⁰ Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) від 25 червня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

¹¹ Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text

¹² Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18 червня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text

поглядів та інформації»¹³, Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про доступ до інформації, яка є в розпорядженні державних органів»¹⁴ та багатьох інших міжнародних документах.

Статтею 19 Загальної декларації прав людини утверджене право людини на свободу переконань і на вільне їх виявлення, що включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами й незалежно від державних кордонів. Водночас статтею 29 Загальної декларації прав людини передбачено, що кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом, виключно з метою забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших, забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві. Право на свободу вираження поглядів закріплено положеннями статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Наведені положення статті 10 Конвенції вважаються ключовим стандартом свободи медіа, що підтверджено у Резолюції ПАРЕ 1636 (2008) «Показники демократії в медіа»¹⁵, а також у низці відповідних рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, резолюціях та рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи. У зазначеній Резолюції 1636 (2008) Парламентською Асамблеєю акцентовано увагу на важливості свободи медіа, підкреслено, що свобода вираження поглядів та інформації через медіа є суттєвим елементом демократії; зазначено, що участь суспільства в процесі демократичного прийняття рішень потребує високої поінформованості громадськості та можливості вільного обговорення різних думок. Парламентська асамблея визнала за необхідне дотримання низки принципів свободи медіа в демократичному суспільстві.

¹³ Декларація Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу вираження поглядів та інформації» від 29 квітня 1982 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_885#Text

¹⁴ RECOMMENDATION No. R (81) 19 OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES ON THE ACCESS TO INFORMATION HELD BY PUBLIC AUTHORITIES adopted by the Committee of Ministers on 25 November 1981. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f7a6e>

¹⁵ Показники демократії в медіа : Резолюція ПАРЕ 1636 (2008). URL: <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1636-2008-pokaznyky-demokratiyi-v-media>

Всі ці принципи набули розвитку в законодавстві України.

У Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року визначаються стандарти захисту персональних даних, які мають запровадити держави-учасниці, йдеться передусім про забезпечення права на недоторканість приватного життя особи у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються.

У Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів 2009 року підкреслено важливе значення, яке в плюралістичному і демократичному суспільстві означає прозорість діяльності державних органів та наголошено на необхідності держав-членів гарантувати кожній особі право на доступ до офіційних документів, які є в розпорядженні органів державної влади. Водночас у цьому документі (пункт 1 статті 3) визначено, що держави-члени можуть обмежити право доступу до офіційних документів, при цьому обмеження повинні бути чітко встановлені у законі, бути необхідними у демократичному суспільстві і пропорційними меті захисту:

- а. національної безпеки, оборони та міжнародних відносин;
- б. громадської безпеки;
- с. попередження, розслідування та судового переслідування кримінальної діяльності;
- д. дисциплінарного розслідування;
- е. перевірки, контролю та нагляду з боку державних органів;
- ф. приватного життя та інших законних приватних інтересів;
- г. комерційних та інших економічних інтересів;
- х. економічної, монетарної політики і політики обмінного курсу держави;
- і. рівності сторін у судовому провадженні та ефективного здійснення правосуддя;
- й. навколишнього середовища, або
- к. обговорень всередині державного органу або між органами стосовно вивчення питання.

У пункті другому статті 3 зазначеної Конвенції визначено, що у доступі до інформації, яка міститься в офіційному документі, може бути відмовлено у разі, якщо її розголошення завдасть або ймовірно може завдати шкоди хоча б одному з інтересів, перелічених у пункті 1, якщо тільки відсутній переважаючий суспільний інтерес в оприлюдненні такої інформації.

У контексті Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації» необхідно звернути увагу на положення зазначеної Конвенції щодо можливих обмежень права доступу до офіційних документів, зокрема, які встановлені у підпункті «к» пункту 1 статті 3, що стосуються «обговорень всередині державного органу або між такими органами стосовно вивчення питання».

У Резолюції 1165 (1998) Комітету міністрів Ради Європи про право на приватність, затвердженій ПАРЕ 26 червня 1998 року¹⁶, акцентовано увагу на гарантованості права на приватність згідно зі статтею 8 Європейської конвенції з прав людини та звернено увагу на положення попередньої Резолюції 428 (1970)¹⁷, у якій було розглянуто питання медіа та прав людини й визначено означене право як «право жити своїм особистим життям з мінімальним стороннім втручанням». Асамблеєю РЄ наголошувалось на важливості права кожної людини на приватність і права на свободу вираження поглядів як основи демократичного суспільства та підкреслювалось, що ці права не є абсолютними і не мають ієрархічного характеру, оскільки мають однакову цінність. Тому необхідно знайти баланс здійснення двох основних прав, які гарантовані Європейською конвенцією з прав людини: права на повагу до особистого життя і права на свободу виявлення поглядів.

У Женевській Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті»¹⁸ наголошено, що для створення відкритого інформаційного суспільства потрібні нові форми солідарності, партнерства і співпраці між органами державної влади та іншими зацікавленими сторонами. Кожен повинен мати можливість брати участь в інформаційному суспільстві.

У Резолюції ПАРЕ 2035 (2015) щодо захисту безпеки журналістів та свободи медіа в Європі¹⁹ Парламентська Асамблея повторно відзначила важливість свободи медіа для демократії. Медіа створюють громадський простір для поширення інформації та висловлення поглядів. Отже, свобода медіа є важливим показником демократії, політичних свобод та верховенства права в державі чи регіоні. Будь-яке посягання на медіа та журналістів є посяганням на демократичне суспільство. Асамблея з посиланням на Резолюцію 1987 (2014) «Право на доступ до Інтернету» погодилася, що право на доступ до Інтернету вважається невід'ємною частиною права на свободу слова та отримання інформації.

З позиції встановлення певних стандартів у сфері дослідження можна розглядати Рекомендацію CM/REC (2016) державам-членам щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників медіа, ухвалену

¹⁶ Право на приватність: Резолюція Комітету міністрів Ради Європи 1165 (1998). URL: <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1165-1998-pravo-na-pryvatnist/>

¹⁷ Declaration on mass communication media and Human Rights. Resolution 428 (1970). Parliamentary Assembly. URL: <https://pace.coe.int/en/files/15842/html>

¹⁸ Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» від 12 грудня 2003 року. URL: <https://old.apitu.org.ua/wsis/dp>

¹⁸ Безпека журналістів. Збірник документів Ради Європи. Українське видання. Опубліковано в рамках Проекту Ради Європи «Зміцнення свободи медіа і створення системи Суспільного мовлення в Україні. 2016. 52 с. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970>

¹⁹ Безпека журналістів. Збірник документів Ради Європи. Українське видання. Опубліковано в рамках Проекту Ради Європи «Зміцнення свободи медіа і створення системи Суспільного мовлення в Україні. 2016. 52 с. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970>

Комітетом міністрів Ради Європи 13 квітня 2016 року на 1253-му засіданні постійних представників міністрів²⁰.

У цьому документі йдеться про необхідність врахування нових концепцій медіа та нового розуміння динамічної екосистеми медіа, оскільки розвиток інформаційних та комунікаційних технологій сприяє участі у суспільному обговоренні широкого та розмаїтого кола суб'єктів. Особливості нової екосистеми медіа полягають у розширенні прав осіб завдяки новим технологіям, з іншого боку – онлайн-посередники можуть обмежувати доступ до суспільного обговорення за допомогою своїх приватних мереж.

У Рекомендації акцентовано увагу на важливості свобод, які надаються журналістам та іншим представникам медіа, та охоплюють збір новин та інформації, дії з їхньої обробки та поширення, що є необхідними для того, щоб їхнє право на свободу вираження поглядів було практичним та ефективним як офлайн, так і онлайн.

У контексті реалізації Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації» розглянемо закордонний досвід їх законодавчого врегулювання.

Польща

Відповідно до статей 112, 113 Конституції Республіки Польща²¹ внутрішня організація та порядок роботи Сейму й порядок призначення та діяльності його органів, а також порядок виконання конституційних і статутних обов'язків державних органів щодо Сейму визначаються Регламентом Сейму (далі – Регламент Сейму)²², який приймає Сейм. Засідання Сейму є відкритими, однак у разі державної необхідності Сейм може абсолютною більшістю голосів у присутності щонайменше половини законної кількості депутатів ухвалити рішення про проведення таємних нарад.

Відповідно до норм статті 154 Регламенту Сейму Республіки Польща за згодою голови комітету на засіданні комітету можуть бути присутні працівники апарату Сейму, журналісти друкованих видань, радіо й телебачення. Детальніше питання щодо засідань Сейму, комітетів і підкомітетів із використанням електронних засобів зв'язку, що дозволяють дистанційно спілкуватися, визначені Розділом IIIA Регламенту Сейму Республіки Польща. Відповідно до статті 198a Регламенту Сейму прийняття рішення про проведення засідання Сейму із використанням електронних засобів, що дають можливість дистанційного зв'язку, може мати місце у разі:

1) введення надзвичайного стану, стихійного лиха або воєнного стану, або

²¹ Konstytucja RP (ustawa zasadnicza) Rzeczypospolitej Polskiej, uchwalony 2 kwietnia 1997 roku przez Zgromadzenie Narodowe, zatwierdzony w ogólnonarodowym referendum 25 maja 1997 roku. URL: <https://www.prezydent.pl/prawo/konstytucja-rp/iv-sejm-i-senat>

²² UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/regulamin-sejmu-rzeczypospolitej-polskiej-16823605>

2) стану епідемічної загрози або епідемічного стану відповідно до Закону про запобігання та боротьбу з інфекціями та інфекційними хворобами у людини²³. Маршалок Сейму приймає рішення про проведення засідання Сейму із використанням електронних засобів, що дають можливість дистанційного зв'язку, після з'ясування думки депутатів Сейму. Після цього Канцелярія Сейму надає всім депутатам, які подають запит, доступ до технічних засобів, що дозволяють брати участь у засіданні.

Відповідно до статті 198е Регламенту Сейму забезпечення прозорості та публічності засідання Сейму, що проводиться із використанням електронних засобів зв'язку, здійснюється, зокрема шляхом трансляції засідання за допомогою ІТ-мережі.

Відповідно до статті 201a Регламенту Сейму для збору, обробки та зберігання даних, пов'язаних із діяльністю Сейму та його органів, Канцелярії Сейму діє Інформаційна система Сейму, що працює в електронній формі. В Інформаційній системі Сейму зберігаються повні протоколи засідань, розгляд питань, тексти проектів законів, ухвал разом з обґрунтуваннями. Зокрема, кожен протокол засідання комітету містить короткий опис ходу засідання, а в додатку – стилістично відредаговану повну стенограму засідання; у протоколі зазначаються списки присутніх, тексти проектів, доповідей, резолюцій, висновків та тексти поправок, поданих у письмовій формі до проектів законів і постанов з обґрунтуваннями, текстами поданих відповідей, інформаційних та інших матеріалів (частини 2 та 4 статті 166 Регламенту Сейму). Трансляції засідань комітетів Сейму розміщені на офіційному сайті Сейму у вкладенні архівних трансляцій (iTV Sejm)²⁴.

Основна робота Сенату Польщі відбувається в комітетах²⁵. До них передаються законопроекти, прийняті Сеймом. Комітети також розглядають законопроекти відповідно до Регламенту Сенату Республіки Польща (далі – Регламент Сенату)²⁶, що походять з ініціативи сенаторів. Окрім законотворчої діяльності, комітети проводять тематичні або семінарські засідання з питань, що належать до їхнього предмету відання.

Засідання комітетів є відкритими, але можуть проводитись і закриті засідання. Комітет також може провести закриті засідання на прохання або Маршалка Сенату, або щонайменше 10 сенаторів, якщо цього вимагає благо держави. У засіданнях комітетів можуть брати участь, зокрема депутати, представники Ради Міністрів та інших органів державного управління, депутати Європейського Парламенту, суб'єкти, які здійснюють професійну лобістську діяльність, а також експерти, представники організацій, зацікавлених у предметі розгляду комітетом. На засіданнях комітетів Сенату ведуться протоколи та

²³ USTAWA z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zapobieganie-oraz-zwalczanie-zakazen-i-chorob-zakaznych-u-ludzi-17507739>

²⁴ iTV Sejm – transmisje archiwalne. URL: https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/transmisje_arch.xsp

²⁵ Noty o Senacie. URL: <https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/public/senatrp/noty2016/7.pdf>

²⁶ Regulamin Senatu z dnia 23 listopada 1990 r. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/regulamin-senatu-16823097>

стенографічні записи, що доступні на сайті Сенату. Трансляції відкритих засідань комітетів Сенату розміщені на офіційному сайті Сенату у вкладенні архівних трансляцій²⁷.

Відповідно до пунктів 16a та 16b частини 1 статті 8 Регламенту Сенату Маршалок Сенату своїм розпорядженням встановлює правила допуску осіб, які беруть участь у громадських слуханнях, та громадськості на засідання Сенату чи комітетів Сенату з урахуванням необхідності дотримання порядку та вимог безпеки; встановлює правила процедури щодо таємниці нарад, класифікації нарад комітету Сенату як конфіденційних.

Відповідно до статті 37 Регламенту Сенату інформацію про діяльність Сенату можна отримати відповідно до положень Закону про доступ до публічної інформації²⁸, що забезпечується:

- 1) завчасним інформуванням громадськості про засідання Сенату;
- 2) допуском на засідання Сенату та комітетів Сенату;
- 3) наданням доступу до протоколів і стенографічних звітів засідань Сенату, протоколів і стенографічних записів засідань комітетів Сенату, а також до інших документів і інформації, що стосуються діяльності Сенату та його органів;
- 4) забезпеченням трансляції засідань Сенату на сайті Сенату.

Надання документів та іншої інформації щодо діяльності комітетів здійснюється шляхом їх розміщення на вебсайті Сенату. Інформація, що не розміщена на вебсайті, може бути доступна за запитом. Документи та інші відомості діяльності комітету можуть також бути доступні шляхом демонстрації, опублікування або встановлення пристрою, що дозволяє їх переглядати у загальнодоступних місцях. Рішення з питань доступу до публічної інформації виносить керівник Канцелярії Сенату.

Відповідно до норм частин 3 – 5 статті 59 Регламенту Сенату засідання комітету є відкритим. Комітет, на прохання Маршалка Сенату, голови комітету або щонайменше трьох членів комітету, може прийняти рішення про таємне засідання. Вирішуючи питання про проведення таємного засідання, комітет визначає осіб, участь яких у засіданні є необхідною. Якщо предметом розгляду комітету є секретна інформація в розумінні Закону про захист інформації з обмеженим доступом, голова комітету приймає рішення про засекречування розгляду. Щодо осіб, які мають право брати участь у засіданнях комітету Сенату, відповідно до частини 6 статті 60 Регламенту Сенату, визначено, що голови комітетів Сенату можуть доручати підготовку висновків і запрошувати до участі в засіданнях експертів, представників груп і організацій, зацікавлених у предметі роботи комітету, інших осіб.

Варто зазначити, що в Польщі функціонує Польське агентство преси (PAP)²⁹ (далі – Агентство), інші державні медіа. Відповідно до положень частини 2 § 3 Статуту Агентство надає та отримує достовірну, об'єктивну та

²⁷ Archiwum ostatnich transmisji. URL: <https://www.senat.gov.pl/transmisje/podreczne-archiwum-ostatnich-transmisji/>

²⁸ USTAWA z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jednolity). URL: <https://bip.warszawa.wsa.gov.pl/260/ustawa-o-dostepie-do-informacji-publicznej.html>

²⁹ Statut Polskiej Agencji Prasowej. URL: <https://www.pap.pl/bip/statut>

вичерпну інформацію у Польщі та з-за кордону, зобов'язується поширювати офіційну позицію Сейму, Сенату, Президента Республіки Польща та Ради Міністрів Польщі, даючи можливість іншим державним органам представити свою позицію щодо важливих державних питань. Тобто, разом із Польським агентством преси на Офіційний журнал Республіки Польща «Monitor Polski» та інші офіційні видання, зокрема Сеймовий щоденник і власні звіти про діяльність Сейму та його органів, а також внутрішні публікації органів місцевого самоврядування, положення Закону «Про пресу» відповідно до частин 1, 2 статті 9 Закону «Про пресу»³⁰ не поширюються.

Представники зареєстрованих (акредитованих) медіа можуть брати участь у засіданнях комітетів Сейму за наявності виданих періодичних прескарток і періодичних вхідних карток для технічного обслуговування журналістів. Відповідно до пункту 1 § 32 Розпорядження № 1 Маршалка Сейму від 9 січня 2008 року про доступ до будинків, якими керує Канцелярія Сейму, а також про в'їзд і проїзд до зон, якими керує Канцелярія Сейму (зі змінами)³¹, періодичні прескартки видаються з метою виконання професійної діяльності, яка вимагає частої та регулярної присутності в Сеймі.

Румунія

Відповідно до статті 31 Розділу II Конституції Румунії³² право особи на доступ до будь-якої інформації, що становить суспільний інтерес, не може бути обмежене. Органи державної влади відповідно до своєї компетенції зобов'язані забезпечувати інформування громадян про державні справи та питання, що становлять суспільний інтерес. Право на інформацію не повинно перешкоджати заходам захисту молоді або національній безпеці. Засоби масової інформації як громадські, так і приватні, зобов'язані забезпечувати інформування громадськості. Служби громадського радіо та телебачення є автономними. Вони повинні гарантувати суспільним і політичним групам здійснення «права на антену». Організація цих служб і парламентський контроль за їх діяльністю регулюються органічним законом.

Відповідно до частини 2 статті 58 Конституції Парламент складається з Палати депутатів і Сенату. Відповідно до частин 1 та 4 статті 61 Конституції Румунії організація та функціонування кожної палати встановлюється її власним регламентом. Кожна палата створює постійні комітети та може створювати комітети з розслідування чи інші спеціальні комітети. Палати можуть створювати спільні комітети відповідно до регламенту.

Відповідно до статті 45 Регламенту Сенату Румунії³³ (Регламент Сенату) комітети є внутрішніми робочими органами Сенату, створеними для підготовки законодавчої діяльності, а також для здійснення функції парламентського

³⁰ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe. URL: <https://lexlege.pl/prawo-prasowe/>

³¹ ZARZĄDZENIE NR 1 MARSZAŁKA SEJMU z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie wstępu do budynków pozostających w zarządzie Kancelarii Sejmu oraz wstępu i wjazdu na tereny pozostające w zarządzie Kancelarii Sejmu. URL: https://www.sejm.gov.pl/kancelaria/zarz1_2008.pdf

³² CONSTITUȚIA din 21 noiembrie 1991. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/1413>

³³ REGULAMENTUL SENATULUI din 24 octombrie 2005. URL: https://www.senat.ro/pagini/reg_sen/REG_SENATULUI_republicare_ianuarie_2025.htm

контролю. Кожен комітет Сенату Парламенту Румунії працює відповідно до положення про нього, що затверджується на основі положення про організацію та діяльність комітетів, затвердженого Постійним Бюро Сенату (пункт «k» частини 1 статті 35 Регламенту Сенату). За внутрішню організаційну роботу комітету відповідальним є секретар комітету, обов'язки якого не обмежуються положенням про комітет. Зокрема, відповідно до пункту «g» частини 1 статті 59 Регламенту Сенату Румунії секретар комітету серед означених статтею обов'язків має виконувати будь-які інші обов'язки, передбачені положенням про комітет або встановлені його голосуванням.

Відповідно до частини 1 статті 64 Регламенту Сенату представники преси можуть бути присутніми на засіданнях комітету. Комітет більшістю голосів приймає рішення, залежно від порядку денного, щодо характеру роботи комітету. Згідно зі статтею 67 Регламенту Сенату робота комітету, за його рішенням, протоколюється або стенографується, або записується на аудіо-відео. Робота комітету за його рішенням може транслюватися в прямому ефірі або в записі засобами масової інформації, акредитованими при Сенаті. З актами та документами комітету можуть ознайомлюватись його члени, а також інші сенатори. Інші зацікавлені особи можуть ознайомитися з ними за погодженням із членом бюро комітету (голова, заступники, секретар згідно зі статтею 50 Регламенту Сенату). Порядок денний кожного засідання комітету, протоколи обговорення та інші матеріали розміщені у відкритому доступі на офіційному сайті Сенату Румунії³⁴. Взаємодія з медіа та громадськістю здійснюється відповідно через відділ преси, комунікацій й іміджу та службу зв'язків із громадськістю Сенату Румунії.

Відповідно до статей 35 та 36 Регламенту Палати депутатів Парламенту Румунії³⁵ (далі – Регламент Палати депутатів) комітети є робочими органами Палати депутатів, створеними з метою виконання покладених на них завдань з метою підготовки роботи Палати. Палата депутатів створює свої постійні комітети і може створювати слідчі комітети або інші спеціальні комітети. Палата депутатів також створює посередницькі комітети або інші спільні комітети з Сенатом. Щодо питання участі у роботі комітету запрошених осіб, то пунктом «b» частини 1 статті 43 Регламенту Палати депутатів зазначено, що голова комітету має право запрошувати інших осіб брати участь у роботі комітету з метою його ефективного виконання комітетом своєї діяльності. Слід зазначити, що відповідно до положень статті 47 Регламенту Палати депутатів засідання комітетів не є відкритими. Комітети можуть ухвалювати рішення про запрошення на обговорення представників преси, а також про умови трансляції по радіо чи телебаченню лише у виняткових випадках, якщо це не завдає шкоди державним інтересам, які рекомендують зберігати такі обговорення в таємниці.

Положеннями статті 49 Регламенту Палати депутатів визначено умови участі громадських організацій в роботі комітетів Палати депутатів. Зокрема,

³⁴ Servicii Online Senat. URL: <https://www.senat.ro/afisarelistafisiere.aspx?pagina=48a70284-ca0b-4282-8ba8-f05399c546d6>

³⁵ REGULAMENTUL din 24 februarie 1994 Camereii Deputaţilor. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/38353>

комітети можуть запрошувати до участі в засіданнях зацікавлених осіб, представників неурядових організацій, спеціалістів органів державної влади чи інших спеціалізованих установ. Водночас зацікавлені особи та представники громадських організацій мають право брати участь у роботі комітету шляхом звернення до комітету, яке має бути задоволено рішенням членів комітету. Нормою статті також зазначено, що такі особи можуть бути заслухані на засіданні комітету, але не можуть брати участь у голосуванні. Відповідно до статті 53 голосування в комітеті, як правило, є відкритим, однак у виключних випадках Регламентом Палати депутатів передбачено таємне голосування. Статтею 54 Регламенту Палати депутатів передбачено, що про роботу засідання комітету складається протокол, з яким можуть ознайомлюватися депутати. Наприкінці кожного засідання бюро (секретаріат) комітету готує пресреліз. Підсумок роботи кожного комітету публікується щотижня в Офіційному віснику Румунії. Комітет також має право приймати рішення про стенографічний запис роботи його засідання.

Литва

Відповідно до частини 1 статті 25 Конституції Литовської Республіки³⁶ кожному гарантовано право мати свої погляди і вільно їх виражати. Нікому не можна перешкоджати в пошуку, отриманні, передачі інформації та ідей. Свобода висловлювати думку, одержувати і поширювати інформацію не може бути обмежена, крім випадків, коли це необхідно для захисту здоров'я, честі та гідності людини, приватного життя, моралі або для захисту конституційного ладу. Відповідно до частини 1 статті 44 Конституції Литовської Республіки, а також статті 10 Закону про публічну інформацію Литовської Республіки³⁷ в Литовській Республіці заборонена цензура публічної інформації.

Відповідно до частини 2 статті 6 Закону про публічну інформацію Литовської Республіки державні та муніципальні установи й органи зобов'язані інформувати громадськість про свою діяльність. Згідно з частинами 1 та 2 статті 12 цього Закону унормовано питання акредитації журналістів. Так виробник та/або розповсюджувач публічної інформації має право акредитувати своїх журналістів у державних установах, політичних партіях, політичних організаціях та об'єднаннях, а також інших установах за згодою сторін. Разом із тим журналіст може брати участь у засіданнях та інших заходах установи чи організації, які його акредитували, і йому надаються стенограми, протоколи та інші документи або їх копії на умовах, встановлених взаємною згодою.

Відповідно до частини 1 статті 25 Статуту Сейму Литовської Республіки³⁸ (далі – Статут Сейму) Сейм утворює зі свого складу комітети і комісії для розгляду законопроектів і підготовки інших питань, віднесених Конституцією до компетенції Сейму. Згідно зі статтею 131 Статуту Сейму усі засідання Сейму транслюються на вебсайті Сейму в порядку, встановленому Правлінням Сейму.

³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta 1992 m. spalio 25 d. referendumu. URL: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>

³⁷ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo statutas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5734/asr>

Організація пресконференцій членів Сейму для журналістів покладена на пресслужбу Сейму Литовської Республіки. Зокрема, пресконференції депутатів Сейму, які представляють опозиційні фракції, зазвичай проводяться щонайменше двічі на тиждень. Канцелярія Сейму забезпечує акредитованих у Сеймі журналістів необхідними для роботи документами (стаття 132 Статуту Сейму). Офіційні повідомлення Сейму, а також звіти про роботу Сейму, зокрема про роботу комітетів і комісій Сейму готуються і публікуються в порядку, встановленому Правлінням Сейму (стаття 133 Статуту Сейму). Як зазначено статтею 134 Статуту Сейму, з метою кращого інформування громадськості, інформація про діяльність Сейму публікується на сайті Сейму. Усі записи засідань комітетів парламенту Литви розміщені на офіційному сайті Сейму Литви³⁹. Відповідно до пунктів 1, 3, 4 Статті 180²⁴ Статуту Сейму на засіданнях комітету ведеться протокол, до якого додаються матеріали: виступи членів комітету, окремі думки. Під час засідання комітету також ведеться аудіозапис, що підлягає збереженню на окремому носії в архіві Сейму. Відділ документів Канцелярії Сейму записує стенограми засідань комітетів на електронні носії, оригінали яких зберігаються в секретаріаті комітету та передаються до архіву Сейму. Аудіозаписи та стенограми закритих засідань комітету не публікуються.

Латвія

Відповідно до статті 100 Конституції Латвійської Республіки⁴⁰ кожен має право на свободу вираження поглядів, що включає право вільно отримувати, зберігати та поширювати інформацію та висловлювати свої погляди. Цензура заборонена. Статтею 25 Конституції Латвійської Республіки закріплено, що Сейм обирає комітети, визначаючи їх кількість і завдання. Відповідно до статті 34 Конституції Латвійської Республіки ніхто не може бути притягнений до відповідальності за звіти Сейму та засідань комітетів, якщо вони відповідають дійсності. Інформацію про закриті засідання Сейму та комітетів можна надавати лише з дозволу Сейму або президії комітету.

Відповідно до статті 159 Регламенту Сейму Латвійської Республіки⁴¹ (далі – Регламент Сейму) засідання комітету є відкритими для громадськості, але за рішенням Сейму чи комітету можуть проводитись і закриті засідання. Зокрема, відповідно до частини 1 статті 163 Регламенту, на засіданнях комітету ведеться протокол. У протоколі зазначається у якій формі проводиться засідання – відкритій чи закритій (пункт 6 частини 2 статті 163 Регламенту Сейму). Відповідно до частини 1 статті 169 Регламенту до своїх засідань комітет може залучати експертів (як постійних, так і для окремих випадків).

Відповідно до частини 3 статті 163 Регламенту засідання окремих комітетів (визначених пунктами 1-10 статті 149 Регламенту) записуються в аудіо-форматі, а саме: 1) комітету у закордонних справах; 2) бюджетно-фінансового (податкового) комітету; 3) правового комітету; 4) комітету з прав

³⁹ Artimiausi posėdžiai. URL: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35735&p_k=1&data_nuo=2025-03-05#Siandien_Seime

⁴⁰. Latvijas Satversmes Sapulces 1922. gada 15. februāra kopsēdē pieņemtā. URL: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>

⁴¹ Saeimas kārtības rullis. URL: <https://likumi.lv/ta/id/57517-saeimas-kartibas-rullis>

людини та громадських справ; 5) комітету освіти, культури і науки; 6) комітету з питань оборони, внутрішніх справ та запобігання корупції; 7) комітету державної адміністрації та місцевого самоврядування; 8) комітету з питань національної економіки, аграрної, екологічної та регіональної політики; 9) комітету з соціально-трудових питань; 10) комітету з питань мандатів, етики та подань.

Архів Сейму зберігає постійні та довгострокові паперові, електронні, аудіо- та відеодокументи. Ознайомитися з документами в архіві Сейму можна, подавши письмовий запит до Сейму в електронному вигляді або поштою. Запит можна заповнити у вільній формі або за формами «Запит на використання архівних документів Сейму» чи «Запит про отримання архівної довідки»⁴². Водночас на сайті парламенту Латвії у відкритому доступі розміщені лише короткі прес-релізи кожного із засідань комітетів Сейму Латвії⁴³ та законопроекти, що були винесені на їх обговорення, однак обговорення деяких законопроектів у парламентських комітетах розміщені на сайті Сейму у формі аудіо- та відеозаписів.

Регламентом Сейму не врегульовано питання участі засобів масової інформації чи представників громадських організацій у роботі Сейму Латвійської Республіки чи його робочих органів, комітетів. Однак, положеннями інших законів, а також внутрішніми парламентськими угодами з представниками інститутів громадянського суспільства визначено норми та умовні політики взаємодії парламентських комітетів із представниками громадянського суспільства Латвії.

Так відповідно до статті 26 Закону «Про пресу та інші засоби масової інформації»⁴⁴ засоби масової інформації Латвійської Республіки або іноземні засоби масової інформації можуть за погодженням з відповідною установою (акредитуюча установа) акредитувати своїх журналістів та інших представників. Акредитація надає доступ до приміщень акредитуючої установи, право брати участь у відкритих засіданнях, нарадах та інших заходах, організованих акредитуючою установою, а також отримувати стенограми, протоколи та інші документи. Уряд Литовської Республіки визначає види акредитації та строки, на які надається акредитація, а також порядок акредитації та випадки відмови в акредитації, її призупинення або скасування.

Разом із тим згідно із Законом журналістом вважається особа, яка збирає, компонує, редагує чи іншим чином готує матеріали для засобу масової інформації і яка уклала з таким засобом масової інформації трудовий договір або виконує цю роботу від імені засобу масової інформації, а також член професійного об'єднання журналістів (стаття 23 цього Закону). Для повноти реалізації своїх професійних прав журналіст, у разі потреби, має пред'явити посвідчення члена такого об'єднання чи довідку з місця роботи засобу масової інформації або видану ними довіреність (частина 2 статті 24 Закону).

⁴² Saeimas arhīvs. URL: <https://www.saeima.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/saeimas-arhivs>

⁴³ Komisijas un apakškomisijas. URL: <https://www.saeima.lv/lv/14-saeima/komisijas-un-apakskomisijas-14>

⁴⁴ Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem. URL: <https://likumi.lv/ta/id/64879-par-presi-un-citiem-masu-informacijas-lidzekliem>

Для акредитації необхідно звертатися до пресслужби Сейму Латвії.

Як зазначено на офіційному сайті Сейму Латвійської Республіки⁴⁵, важливу роль у роботі Сейму відіграють неурядові організації. Оцінюючи законодавчі ініціативи та подаючи пропозиції, неурядові організації впливають на рішення, які приймає Сейм. При розгляді питань комітети запрошують представників громадських організацій як експертів. Зокрема, в кожному парламентському комітеті призначено спеціального координатора з питань співпраці з громадськими організаціями⁴⁶. Крім того, Сеймом Латвійської Республіки прийнято декларацію про співпрацю з громадськими організаціями⁴⁷. Відповідно до принципів Декларації Сейм визнає неурядові організації рівноправним партнером, а також визнає, що їх участь є суттєвим внеском у процес ініціювання, підготовки та оцінки законів. Так положеннями Декларації запроваджена співпраця в порядку регулярного оцінювання кооперування між Сеймом і громадськими організаціями, сприяння тим самим створенню єдиного методу залучення цих організацій до процесу підготовки законів; передбачено призначення для Сейму загалом і для кожного комітету Сейму відповідального координатора за співпрацю з громадськими організаціями; кооперування щодо постійного оновлення офіційного вебсайту Сейму та інші механізми з метою інформування неурядових організацій та суспільства про роботу Сейму та його комітетів, а також сприяння обізнаності неурядових організацій щодо участі в процесі підготовки законів; організація не рідше одного разу на рік зустрічі між Сеймом разом з головами його комітетів та представниками громадських організацій, тобто своєрідного майданчика для оцінки співпраці в цілому та розробки планів її продовження.

Естонія

Відповідно до частини першої § 44 Конституції Естонської Республіки⁴⁸ кожен має право вільно одержувати інформацію, поширену для загального користування, і згідно з § 71 Конституції Парламент Естонської Республіки (Рійгікогу) утворює комітети відповідно до порядку формування парламентських комітетів і фракцій, передбачених Регламентом Рійгікогу. Правове регулювання забезпечення працівників медіа, журналістів та представників громадських організацій щодо відвідування засідань та інших заходів, що проводяться комітетами Рійгікогу, визначено нормами законів «Про публічну інформацію»⁴⁹, «Про Регламент і роботу Рійгікогу»⁵⁰, «Про медіа-послуги»⁵¹.

⁴⁵ Cooperation with NGOs. URL: <https://www.saeima.lv/en/involvement-of-society/cooperation-with-ngos>

⁴⁶ Committee coordinators for cooperation with NGOs. URL: <https://www.saeima.lv/en/contacts1/coordinators-for-cooperation-with-ngos1/>

⁴⁷ Declaration about the development of a civil society in Latvia and cooperation with non-governmental organisations. 30 March 2006. URL: <https://www.saeima.lv/en/involvement-of-society/deklaracija/>

⁴⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus (lühend - PS). Vastu võetud 28.06.1992. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>

⁴⁹ Avaliku teabe seadus astu. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032011010>

⁵⁰ Riigikogu kodu- ja töökorra seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/263880?leiaKehtiv>

⁵¹ Meediateenuste seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

Відповідно до пункту 3 частини першої § 22 Регламенту комітет Рійгікогу має право запрошувати на свої засідання посадових осіб державних органів та інших осіб для участі в засіданні комітету з метою інформування та консультування комітету. Засідання комітету протоколюється. Протокол підписується головуючим на засіданні комітету та секретарем комітету. Протокол є публічним із моменту його підписання та оприлюднюється на вебсайті Рійгікогу (§ 39 Регламенту).

Як зазначено на офіційному вебсайті Парламенту Естонської Республіки⁵², окрему роль у роботі парламентських комітетів із медіа та громадськими організаціями відіграє Канцелярія Рійгікогу, зокрема Відділ зв'язків з громадськістю Канцелярії Рійгікогу. Серед його статутних завдань відповідно до Положення про Відділ зв'язків з громадськістю Канцелярії Рійгікогу⁵³ є інформування громадськості про діяльність Рійгікогу, координація поширення інформації та офіційних повідомлень, що відображають роботу Рійгікогу, серед інформаційних агентств, друкованих медіа, інтернет-видань, телебачення та радіо. Консультанти Відділу зв'язків з громадськістю Канцелярії Рійгікогу організовують зустрічі журналістів із членами Рійгікогу, представниками комітетів і канцелярії, а за потреби – організовують і проводять пресконференції (пункт 2.8 Положення).

Внутрішнє телебачення Парламенту забезпечує огляд питань порядку денного пленарних засідань і комітетів Рійгікогу в той же день, в т.ч. заходів, що відбуваються у приміщенні Парламенту, а також відвідування Парламенту делегаціями тощо.

Пленарні засідання Рійгікогу є відкритими і кожен, хто бажає, може прийти й подивитися на них на гостьовому балконі. Під час відвідування Рійгікогу гість повинен мати при собі посвідчення особи з фотографією. Трансляції можна здійснювати із сесійної зали Рійгікогу, конференц-залу, Білої зали та залів засідань, де можуть засідати комітети.

Акредитацією медіа також займається Відділ зв'язків з громадськістю Канцелярії Рійгікогу (пункт 2.6 Положення про Відділ). Записи відкритих засідань Рійгікогу та комітетів публікуються на Youtube-каналах. Основними джерелами інформації для ознайомлення широкої громадськості з діяльністю Парламенту є вебсайт Рійгікогу⁵⁴ та канали соціальних мереж (Facebook, Youtube, X, Instagram). Тобто, доступ журналістів, представників медіа, громадських організацій до будівлі Парламенту Естонії не регулюється окремими нормами, однак участь у засіданнях парламентських комітетів представників заінтересованих осіб (громадських організацій з правом виступу чи без такого) має бути узгоджена з керівництвом комітету. Також питання забезпечення дистанційної участі журналістів, представників медіа та громадських організацій Естонії нормативно не визначено як завдання

⁵² Avaliku suhtlemise hea tava. URL: <https://www.riigikogu.ee/avaliku-suhtlemise-hea-tava/>

⁵³ AVALIKE SUHETE OSAKONNA PÕHIMÄÄRUS. URL: <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/ASO-p%C3%B5him%C3%A4%C3%A4rus.pdf>

⁵⁴ Mis on Riigikogu. URL: <https://www.riigikogu.ee/>

Департаменту інформаційних технологій Канцелярії Рійгікогу (Положення про Департамент інформаційних технологій Канцелярії Рійгікогу⁵⁵).

Сполучені Штати Америки

Перша поправка до Конституції Сполучених Штатів Америки⁵⁶, що є також частиною Білля про права⁵⁷, проголошує загальні свободи громадян Сполучених Штатів Америки (далі – США), встановлюючи гарантію того, що Конгрес США не має права видавати закони, що обмежують свободу слова, преси і права громадян мирно збиратися та звертатися до Уряду з вимогою виправлення несправедливості. Варто відзначити, що Урядом США не було прийнято жодного федерального закону про гарантії захисту прав журналістів. Однак більшість із 50 штатів⁵⁸ має закони про захист та інші гарантії забезпечення професійної діяльності журналістів (працівників медіа)⁵⁹. Натомість деякі гарантії, що спрямовані на захист свободи преси, закріплені у федеральних законах, зокрема «Про свободу інформації» (FOIA)⁶⁰ і «Про конфіденційність»⁶¹.

Питання забезпечення прав журналістів, працівників медіа та представників громадських організацій щодо відвідування засідань постійних і об'єднаних комітетів палат Конгресу США (проведення ними заходів) шляхом здійснення прямих трансляцій засідань, відеозаписів закритих засідань урегульовано Правилами здійснення діловодства та Постійним Регламентом Сенату⁶². Відповідно до Правила XI Постійного Регламенту Сенату США жодне звернення або інший документ, поданий до Сенату, за винятком оригіналів договорів, щодо яких остаточно прийнято рішення, не може бути вилучено з його справ інакше як за рішенням Сенату. Секретар Сенату після закриття кожного засідання Конгресу отримує всі подані документи Сенату та кожного комітету Сенату й передає їх до Національного управління архівів і документів для збереження відповідно до розпоряджень Сенату. Правилом XXVI Постійного Регламенту Сенату США встановлено, що усі слухання комітету, записи, дані, стенограми та файли повинні зберігатися окремо від записів конгресмена (конгресвумен), який (яка) виконує функції голови комітету. Такі записи є власністю Сенату і всі члени комітету та Сенату мають доступ до них. Кожен комітет може роздрукувати та скріпити ці матеріали та інші дані, представлені

⁵⁵ Infotehnoloogia osakonna põhimäärus. URL: <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/Infotehnoloogia-osakonna-p%C3%B5him%C3%A4%C3%A4rus.pdf>

⁵⁶ U.S. Constitution Annotated. URL: <https://constitution.congress.gov/browse/amendment-1/>

⁵⁷ Bill of Rights Institute. URL: <https://billofrightsinstitute.org/primary-sources/bill-of-rights>

⁵⁸ Number of states with shield law climbs to 40. Reporters Committee for Freedom of the Press. URL: <https://www.rcfp.org/journals/number-states-shield-law-climbs/>

⁵⁹ Bill to protect journalists fails in US Senate. 10.12.2024. URL: <https://www.voanews.com/a/bill-to-protect-journalists-fails-in-senate/7897008.html>

⁶⁰ The Freedom of Information Act, 5 U.S.C. § 552. U.S. Department of Justice. Office of Information Policy (OIP). URL: <https://www.justice.gov/oip/freedom-information-act-5-usc-552>

⁶¹ PART 1101—PRIVACY ACT OF 1974. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2023-title22-vol2/pdf/CFR-2023-title22-vol2-part1101.pdf>

⁶² STANDING RULES OF THE SENATE. REVISED TO JANUARY 24, 2013. URL: <https://www.rules.senate.gov/imo/media/doc/CDOC-113sdoc18.pdf>

на слуханнях, які проводить комітет (пункт «а», частини десятої Правила XXVI Постійного Регламенту).

Як зазначено на офіційному вебсайті Сенату США⁶³, опубліковані стенограми слухань комітету Сенату містять усі виступи учасників, частину слухань, що склалися з запитань-відповідей, а також інший запитуваний матеріал комітету (стосується кожного з комітетів). На відміну від більшості інших документів Конгресу, матеріали слухань недоступні в Сенаті чи підрозділах документування Палати Представників Конгресу США, в разі їх запитування в опублікованому паперовому вигляді. Матеріали слухань комітету можна знайти на вебсайті Урядового видавничого офісу govinfo⁶⁴, на вебсайті комітету або у Федеральній бібліотеці-депозитарії⁶⁵. Висновки відкритих засідань комітетів поточної каденції Сенату є у відкритому доступі на офіційному вебсайті Сенату США.

Акредитація преси в Конгресі США для журналів, інформаційних видань, газетних видань і онлайн-публікацій здійснюється через Будинок Галереї періодичної преси (Галерея періодичної преси). Як вказано на офіційному вебсайті, Галерея періодичної преси Палати Представників Конгресу США⁶⁶ допомагає добросовісним кореспондентам, які працюють у журналі, інформаційному бюлетені, газетному виданні чи інтернет-виданні, а також обслуговує членів Конгресу та персонал апарату Конгресу, з будь-якими запитаннями або проблемами, пов'язаними з періодичною пресою. Виконавчий комітет кореспондентів вирішує, які журналісти та працівники медіа можуть бути допущені до роботи в Парламенті. Виконавчий комітет – колегіальний орган Галереї періодичної преси, який обирається з журналістів-членів Галереї періодичної преси, здійснює керівництво Галереєю, до складу якого входять голова, секретар і члени комітету (пункт 2 статті 6 Регламенту Палати Представників Конгресу США)⁶⁷. Наразі Виконавчий комітет Галереї періодичної преси (Конгресу 118-го скликання)⁶⁸ діє у складі наступних представників медіа: Кетрін Таллі-Макманус – голова (видання Politico), Стівен К. Купер – секретар (Law360), Алекс Болтон (The Hill), Хайзер Кейгл (Punchbowl News), Ерік Кортеллесса (Time Magazine), Мері Хеллен Макінтайр (Roll Call), Мейв Шіхі (Bloomberg Industry Group). Процес подання заявки може бути тривалим (може тривати від шести місяців до року) і в задоволенні заявки на висвітлення діяльності парламенту США може бути відмовлено.

Конституція США передбачає, що кожна палата веде журнал своїх засідань і час від часу публікує його. Найперші записи Сенату датуються 1789 роком і включають рукописні старі оригінали протоколів засідань палати та офіційну друковану копію Журналу протоколів засідань. Наразі матеріали

⁶³ How to Find Committee Hearings. URL: https://www.senate.gov/committees/how_to_committee_hearings.htm

⁶⁴ Browse by Committee. GovInfo. URL: <https://www.govinfo.gov/browse/committee>

⁶⁵ Federal Depository Library Directory (FDLD). URL: <https://ask.gpo.gov/s/FDLD>

⁶⁶ House Periodical Press Gallery. URL: <https://periodical.house.gov/accreditation>

⁶⁷ House Periodical Press Gallery. URL: <https://periodical.house.gov/about-us>

⁶⁸ House Periodical Press Gallery. URL: <https://periodical.house.gov/about-us/executive-committee>

усіх відкритих засідань комітетів можна знайти на офіційному вебсайті Сенату США, Урядового видавничого офісу govinfo, вебсайті комітету Сенату США, Федерального депозитарію Бібліотеки Парламенту США⁶⁹ (стенограми, протоколи та відео відкритих засідань). На офіційному вебсайті Галереї періодичної преси розміщені усі загальні та спеціальні умови (протоколи) для роботи преси в Сенаті США та Палаті Представників Конгресу США.

Держава Ізраїль

Зважаючи на відсутність Конституції в Ізраїлі, одним із 13 основних законів Держави Ізраїль є Основний Закон Держави Ізраїль «Про Кнесет»⁷⁰, яким визначено, що Кнесет є Палатою представників Держави Ізраїль, яка розташована в Єрусалимі та налічує 120 обраних членів. Закон стосується виборчої системи, права обирати та бути обраним, строку повноважень Кнесету, принципів щодо виборів до Кнесету, повноважень членів Кнесету, їх статусу та статусу будівель Кнесету, роботи Кнесету та його комітетів тощо. Значна частина роботи Кнесету здійснюється саме в комітетах Кнесету.

Кнесет керується принципом прозорості, зокрема шляхом надання актуальної, достовірної, повної та доступної інформації про процеси, що відбуваються в ньому. Як зазначено на офіційному вебсайті Кнесету⁷¹, з березня 2017 року на вебсайті Кнесету став доступний новий сервіс, який представляє інформацію про законопроекти та закони Держави Ізраїль (відображені в Національній базі даних законодавства), пропозиції до порядку денного та запити, а також про діяльність комітетів, пленарних засідань, фракцій та членів Кнесету. Більшість інформації надходить безпосередньо з внутрішньої організаційної операційної системи – системи синедріону. Інформація, що представлена в сервісі, та інформаційні компоненти в ньому змінюються залежно від ходу розгляду питання в Кнесеті. Питання, які потребують фахового та глибокого обговорення, передаються до комітетів відповідно до їх компетенції. Кнесет має 15 постійних комітетів, а також утворює спеціальні комітети, діяльність яких подібна до діяльності постійних комітетів відповідно до Регламенту Кнесету⁷². Такі комітети формуються лише на термін повноважень Кнесету.

Засідання комітетів розміщені на офіційному вебсайті Кнесету як прямі трансляції через телеканал «Кнесет», так і в записі. На вебсайті Кнесету є розділ архіву трансляцій, а також протоколів кожного з комітетів Кнесету з 1951 року⁷³. Зокрема, на офіційному вебсайті Парламенту Держави Ізраїль у вкладенні «Комітети» розміщено трансляції відкритих обговорень комітетів, порядок денний обговорень комітетів, протоколи обговорень комітетів, анонси нових прямих трансляцій комітетів. Відповідно до статті 40 Регламенту Кнесету

⁶⁹ Federal Depository Library Directory (FDLD). URL: <https://ask.gpo.gov/s/FDLD>

⁷⁰

ישראל	מדינת	של	היסוד	חוקי	הכנסת.	:סוד-חוק	URL:
https://main.knesset.gov.il/activity/legislation/pages/basiclaws.aspx							

⁷¹ זמין פרלמנטרי מידע – ODATA. URL: <https://main.knesset.gov.il/Activity/Info/Pages/Databases.aspx>

⁷² באוקטובר 28 - ה'התשפ בתשרי ו'כ ליום מעודכן האתיקה ועדת של עקרונות והחלטות האתיקה כללי נוהל בענייני החלטות ת
2024 URL: <https://main.knesset.gov.il/Activity/Documents/RulesOfProcedure.pdf>

⁷³ URL: <https://main.knesset.gov.il/News/Broadcast/Pages/default.aspx> חי בשידור הכנסת ועדות

засідання Кнесету записуються на відео та є доступними для перегляду за допомогою електронних засобів для широкої громадськості. Як зазначено у статтях 118, 119 Регламенту Кнесету засідання комітетів є відкритими та ведуться під протокол, однак голова комітету може повністю або частково обмежити присутність у залі засідань комітету запрошених (міністрів, заступників міністрів, членів Кнесету, що не є членами постійного комітету Кнесету і не беруть участі в голосуванні).

Протоколи засідань комітетів є відкритими для громадського ознайомлення та публікуються на офіційному вебсайті Кнесету, крім протоколів засідань Комітету закордонних справ і оборони, Об'єднаного комітету з оборонного бюджету (стаття 120 Регламенту Кнесету).

Надання дозволу на перебування в будівлі Кнесету або на території розташування будівлі Кнесету регламентується нормами Закону «Про охорону будівлі Кнесету та території розташування Кнесету 1968 року»⁷⁴. Відповідно до абзаців 2, 3 Розділу 2 цього Закону спікер Кнесету може давати будь-які розпорядження та вживати будь-яких заходів, які він вважає необхідними, для підтримки порядку та безпеки в будівлі Кнесету та на його території; може визначати зони всередині будівлі Кнесету, де вхід дозволений, а також зони, куди вхід заборонений (після консультації з депутатами). Будь-яка особа може заходити на територію будівлі Кнесету або на територію, куди вхід заборонений за наявності дозволу, виданого спікером Кнесету. Крім того, спікер Кнесету може видавати різні види дозволів як загальні, так і спеціальні (для відвідування окремих залів, заходів), а також визначати (в особливих випадках) місце проведення засідань як Кнесету, так і комітетів Кнесету поза межами будівлі і території розташування будівлі Кнесету (виїзні засідання) (Розділ 3 Закону). Слід відзначити, що дозвіл на перебування в Кнесеті і на території Кнесету одноразового та тривалого використання видається Дозвільним департаментом апарату Кнесету. Дозвіл можна отримати як журналістам, працівникам медіа, так і членам депутатських груп Кнесету та міжпарламентських депутатських груп (стаття 138 Регламенту Кнесету), адвокатам (пункт «с» статті 116 Регламенту Кнесету), що бажають бути присутніми під час розгляду питань комітетів. Для цього вони мають подати спеціальну електронну заявку за формою⁷⁵, розміщеною на вебсайті Кнесету.

Слід відзначити, що Урядом Держави Ізраїль від 07 жовтня 2023 року було запроваджено воєнний стан на території Держави Ізраїль. Тому апаратом Кнесету не опубліковувалися списки осіб (журналістів, працівників медіа тощо), яким було видано дозвіл на перебування в Кнесеті, територіях місць розташування будівель Кнесету. Принагідно можна відзначити, що цю заборону було оскаржено в ізраїльському суді та задоволено клопотання організації захисту прав журналістів під час воєнного стану. Суд зобов'язав Кнесет

⁷⁴ הכנסת ומשמר רחבתו, הכנסת משכן חוק 1968-ח"תשכ. URL: <https://www.nevo.co.il/law/html/law00/98591.htm>

⁷⁵ מקוונים טפסים. URL: <https://main.knesset.gov.il/About/Pages/OnlineServices.aspx>

оприлюднити список журналістів та працівників медіа⁷⁶, що мають відповідний дозвіл. Також слід наголосити, що дистанційне відвідування засідань комітетів Кнесету означеними професійними категоріями осіб законом не передбачено, однак залучення осіб до участі у засіданні комітету дистанційно (наприклад, як доповідача) може мати місце шляхом прийняття такого рішення комітетом.

Німеччина

Відповідно до частин першої та другої статті 5 Основного Закону Федеративної Республіки Німеччина⁷⁷ (далі – Основний Закон) кожен має право вільно висловлювати й поширювати свою думку в усній, письмовій і графічній формі, безперешкодно отримувати інформацію із загальнодоступних джерел. Основним Законом гарантується свобода преси та свобода репортажів через радіо та кіно без цензури. Основним Законом також встановлюється можливість обмеження цих прав положеннями федеральних законів, правовими положеннями про захист молоді та права на особисту честь.

Загалом, питання забезпечення прав журналістів, працівників медіа та громадських організацій у роботі з органами публічної влади регламентовані Основним Законом Федеративної Республіки Німеччина, Законом про свободу інформації⁷⁸, Законом про захист молоді⁷⁹, Законом про запровадження реєстру лобістів для представництва інтересів у німецькому Бундестазі та Федеральному уряді (Закон про реєстр лобістів)⁸⁰, Законом про правовий статус Бундестагу Німеччини⁸¹, Регламентом Бундестагу Німеччини⁸², Регламентом Бундесрату Німеччини⁸³, Правилами доступу та поведінки в приміщеннях Бундестагу (в редакції від 2025 року) (Правила доступу)⁸⁴, Правилами внутрішнього розпорядку Бундестагу Німеччини⁸⁵. Відповідно до частини першої статті 42 Основного Закону законодавча діяльність Бундестагу є відкритою, однак на

⁷⁶ ודתיים חרדים: לכנסת כניסה אישורי עם התקשורת מכלי מחצית כמעט 20.08.2023. URL: <https://www.the7eye.org.il/495164>

⁷⁷ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Ausfertigungsdatum: 23.05.1949. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

⁷⁸ Gesetz zur Regelung des Zugangs zu Informationen des Bundes (Informationsfreiheitsgesetz - IFG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/ifg/BJNR272200005.html>

⁷⁹ Jugendschutzgesetz (JuSchG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/juschg/BJNR273000002.html>

⁸⁰ Gesetz zur Einführung eines Lobbyregisters für die Interessenvertretung gegenüber dem Deutschen Bundestag und gegenüber der Bundesregierung (Lobbyregistergesetz - LobbyRG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/lobbyrg/BJNR081800021.html>

⁸¹ Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder des Deutschen Bundestages. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/abgg/>

⁸² Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/btgo_1980/BJNR012380980.html

⁸³ Geschäftsordnung des Bundesrates (GO BR). URL: <https://www.bundesrat.de/DE/aufgaben/recht/go/go.html>

⁸⁴ Zugangs- und Verhaltensregeln für den Bereich der Bundestagsliegenschaften vom 2. Januar 2002 in der vom Ältestenrat am 30. Januar 2025 beschlossenen Fassung. URL: https://www.bundestag.de/resource/blob/558026/cd206f75ca696b6e46b59666e700cd0d/zugangs_und_verhaltensregeln%20intern.pdf

⁸⁵ AD-BTV Anlage 20 Hausordnung des Deutschen Bundestages. URL: <https://www.bundestag.de/resource/blob/847514/0dc230d6e065200be270730c88ebb8d1/Hausordnung-des-Deutschen-%20Bundestages.pdf>

прохання однієї десятої членів Бундестагу або на прохання Федерального Уряду громадськість може бути виключена більшістю не менше як у дві третини голосів, і питання розглядатиметься в закритому засіданні. Також частиною першою статті 44 Основного Закону встановлено умову, за якої громадськість не може бути присутньою під час відкритих слухань – на прохання однієї четвертої депутатів при розгляді комісією Бундестагу з розслідування доказів.

Відповідно до § 73 Регламенту Бундестагу Німеччини на кожному засіданні комітету ведеться письмовий протокол. Протоколи комітетів повинні публікуватися негайно, якщо тільки вони не є секретними. Протоколи закритих засідань комітетів, Комітету з питань виборів, недоторканності та регламенту в питаннях недоторканності, Комітету з питань петицій, Бюджетного комітету, включаючи Ревізійний комітет, Комітету з питань виборів суддів та Комітету з питань виборів суддів Федерального конституційного суду публікуються лише за рішенням самого комітету. Стенографічні записи засідань комітетів вимагають дозволу Президента Бундестагу. Технічні записи закритих засідань знищуються через тиждень після розповсюдження відповідних протоколів, якщо комітет не вирішив інакше.

Розділом IV Правил процедури роботи Федеральної Ради (Регламент Бундесрату) визначено порядок роботи комітетів Бундесрату. У §§ 37, 37a Регламенту Бундесрату визначено місце проведення засідань комітетами, участь у них членів комітетів та громадськості. Зокрема, якщо засідання комітетів не є відкритими – розгляд питань відбувається в закритому режимі (якщо комітет не прийме рішення про роботу у відкритому режимі), а також визначено можливість проведення засідань в режимі відеоконференцій, наприклад, з поважних причин голова комітету після консультації з Постійною консультативною радою може вирішити, що засідання комітету можуть проводитися у режимі відеоконференцій протягом певного періоду часу. В усіх інших випадках засідання комітету проводяться за особистої участі членів та запрошених осіб.

Відповідно до пункту 3 Правил доступу та поведінки в приміщеннях Бундестагу доступ представників медіа до приміщень Бундестагу, як правило, надається лише за наявності дійсної пресперепустки Бундестагу в разі оформлення короткострокової акредитації або річної акредитації медіа. Прескартки Бундестагу видає Департамент преси та медіа (Präs B1) за відповідним зверненням. Така картка включає дозвіл на фотографування та зйомку згідно з правилами внутрішнього розпорядку Бундестагу Німеччини, Правилами доступу або дозволу голови Бундестагу. Організація проведення кіно-, фото-зйомки та здійснення звукозаписів роботи Парламенту Німеччини вважається пріоритетом у висвітленні діяльності. Отже, як для участі у засіданнях комітетів Бундестагу, так і комітетів Бундесрату участь громадських організацій та представників медіа дистанційно можлива за наявності рішення комітету у разі проведення комітетом свого засідання у відкритому режимі і при цьому з поважних причин саме дистанційного проведення свого засідання. Разом із тим, для отримання доступу до засідання комітету необхідно пройти відповідну реєстрацію згідно з Правилами доступу.

Відповідно до пункту 3.2 Правил доступу та поведження в приміщеннях Бундестагу доступ до інших будівель, окрім будівлі Бундестагу, як правило, дозволяється, лише у випадку, якщо парламентські комітети проводять там обговорення чи публічні заходи, або було укладено угоду з членами Парламенту, або на основі спеціального дозволу від Департаменту преси та медіа (Präs B1). Комітети приймають рішення про доступ до кімнат для засідань комітетів, а також про дозвіл на відео- та фотозйомку для репортажів із засідань комітетів у кімнатах. Окремим положенням в пункту 3.2 Правил доступу визначено допуск до участі у роботі комітетів представників організацій, зазначених у § 2 Закону про запровадження реєстру лобістів для представництва інтересів у німецькому Бундестазі та Федеральному уряді (Закон про реєстр лобістів). Запрошеним особам, які бажають потрапити на засідання комітету, необхідно завчасно зареєструватися в комітеті, вказавши прізвище, ім'я та дату народження у списку зареєстрованих відвідувачів, зокрема запрошеним експертам необхідно звернутися до Відділу з питань доступу (ZS3) не менше, ніж за три дні до засідання. Крім того, учасники, запрошені комітетами, отримують доступ після завершення процесу цифрової реєстрації шляхом надання особистих даних (разом з декларацією про захист особистих даних), що передаються до відділу поліції (ZS1) та зберігаються у Відділі з питань доступу.

Норвегія

Відповідно до частин першої та шостої статті 100 Конституції Королівства Норвегія⁸⁶ свобода слова гарантується, і органи державної влади повинні сприяти поінформованості суспільства. Відповідно до статті 84 Конституції Королівства Норвегія Стортинг (Парламент Норвегії) проводить свої засідання у відкритому режимі, за винятком випадків, коли більшістю голосів приймається інше рішення. Питання доступу до документів та інформації державних органів та установ, органів місцевого самоврядування визначено Законом про право доступу до документів у державному управлінні (Закон про публічний доступ)⁸⁷. Зокрема, як зазначено у Великій норвезькій енциклопедії⁸⁸, метою Закону про публічний доступ є забезпечення відкритості та прозорості публічної діяльності, зміцнюючи таким чином свободу інформації та вираження поглядів, демократичну участь, правову визначеність для особи, довіру до громадського сектору та громадський контроль.

Питання забезпечення прав журналістів та працівників медіа, громадських організацій щодо відвідування засідань та висвітлення діяльності Стортингу регламентовано Правилами процедури Стортингу⁸⁹, Правилами доступу до

⁸⁶ Kongeriket Norges Grunnlov. Gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_1-4#KAPITTEL_1-4

⁸⁷ Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova). URL: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-05-19-16>

⁸⁸ Offentleglova. Store norske leksikon. URL: <https://snl.no/offentleglova>

⁸⁹ Stortingets forretningsorden Vedlegg: Grunnloven Ansvarlighetsloven Reglementfor kontrollhøringer. URL: https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/forretningsorden/forretningsordenen_bm_2024.pdf

Стортингу (Правила доступу)⁹⁰, Правилами доступу преси до Стортингу⁹¹, Правилами фото- та кінозйомки в Стортингу⁹².

Відповідно до положень § 25 Регламенту Стортингу засідання комітетів проходять у закритому режимі. Відтворення виступів членів комітету на закритому засіданні комітету не допускається. Комітет може, як виняток, прийняти рішення про проведення засідань комітету з використанням технології віддаленого засідання, тобто в дистанційному режимі.

Разом із тим відповідно до положень § 27 Регламенту Стортингу комітет може проводити слухання, тобто засідання, на якому комітет заслуховує осіб, яких він просить бути присутніми або які звертаються з проханням надати інформацію комітету. Одна третина членів комітету може вимагати проведення окремого засідання у справі та вирішити кого залучити до засідання. Рішення про проведення слухань у комітеті, яке підтримує лише меншість членів комітету, може бути передано на розгляд головуючому для прийняття рішення меншістю (щонайменше однією третьиною членів комітету). Питання про проведення слухання у комітеті виносяться окремо у порядку повідомлення про засідання комітету та за наявності обраного доповідача щодо предмету слухання. Під час розгляду конституційних пропозицій у Стортингу проводити слухання у комітеті не дозволяється. Не дозволяється також проводити відкриті слухання у комітеті під час засідання Стортингу. Також слухання у комітеті мають проводитися у час, який не збігається із засіданнями в Стортингу. Запрошені до комітету особи приходять добровільно, вони мають право не відповідати на запитання комітету. За відповідним клопотанням комітет може отримати згоду голови комітету на покриття необхідних витрат для осіб, які беруть участь у слуханні на запрошення комітету.

Засідання комітетських слухань проводяться у відкритому режимі. Однак, комітет може простою більшістю голосів прийняти рішення про проведення слухань повністю або частково «за зачиненими дверима». Член комітету може вимагати аби відкрите слухання було призупинено, щоб комітет міг розглянути подальші питання, включаючи пропозиції про закриті слухання або продовження засідання «за зачиненими дверима». Комітет може отримувати конфіденційну інформацію лише «за зачиненими дверима». Під час відкритих слухань члени комітету не повинні відтворювати або посилатися на інформацію, що є конфіденційною. Під час відкритого слухання обмін думками між членами комітету не відбувається. Для доступу до засідання також має значення матеріально-технічна база місця, де мають відбутися слухання – під час відкритого засідання для запрошених повинні бути визначені місця (кількість учасників може бути обмежена через обмеження наявних місць). Учасники, які поведуться неналежним чином, можуть бути виключені із засідання.

⁹⁰ Adgangsreglement for Stortinget. URL: <https://www.stortinget.no/no/Stottemeny/kontakt/Adgangsreglement-for-Stortinget/>

⁹¹ Regler for pressens adgang til Stortinget. URL: <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Presse/regler-for-pressens-adgang-til-stortinget/>

⁹² Regler for fotografering og filming i Stortinget. URL: <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Presse/Regler-for-fotografering-og-filming-i-Stortinget/>

Комітет може прийняти рішення про складання стенографічного протоколу відкритого слухання, однак це потребує згоди голови комітету. Крім того, комітет може вирішити, що слухання має бути записано на аудіо-носії. Комітет може вирішити заборонити аудіо- чи відеозапис під час слухання, яке є відкритим. Комітет самостійно визначає порядок проведення своїх слухань, включаючи розподіл часу для виступів, порядок і кількість основних і додаткових питань. Комітет може вирішити простою більшістю голосів, що слухання можуть бути проведені повністю або частково у дистанційному режимі. Положення щодо проведення дистанційного відкритого засідання комітетом застосовуються настільки, наскільки це може бути доречним.

Питання доступу журналістів та представників медіа до Стортингу віднесено до компетенції Відділу комунікації та зв'язків із громадськістю Стортингу. Відповідно до положень Загальних правил доступу до Стортингу членам прес-ложі Стортингу за запитом до голови Стортингу може бути видана картка доступу на загальних засадах (B2). Це забезпечує доступ до зон загального користування, тобто до усіх зон Стортингу, куди особи можуть пересуватися без спеціального дозволу (зони загального користування включають прогулянковий зал, ресторан і їдальню, Парламентську площу, коридори та інші зони, пов'язані з доступом і транспортом). При цьому офіси, кімнати для переговорів, кімнати для комітетів та інші окремі зони, зарезервовані для певних груп, не вважаються зонами загального користування.

Однак, члени пресложі мають доступ до будівлі комітету, коли там відбуваються засідання комітету, проводяться слухання чи інші зустрічі або якщо вони мають там інші конкретні справи (чи вони є запрошеними на відкриті слухання комітету). Представники преси з прескартками від Норвезької асоціації преси, Клубу пресфотографів або картками доступу від NRK/TV2 мають такий самий доступ, як і члени пресложі, коли зустрічі проводяться в Стортингу або в ході комітетських слуханнях, а також пресзустрічі чи пресконференції. Окрім цього, доступ надається за погодженням із Відділом зв'язків із пресою та громадськістю або особою, яка запросила відвідувача, відповідно до загальних Правил доступу. Технічний персонал телерадіокомпаній має доступ до Стортингу за запитом від офісів свого керівництва.

Європейський Парламент

Статтею 15 Договору про функціонування Європейського Союзу (консолідована редакція ДФЄС)⁹³ встановлено, що з метою сприяння належному управлінню та забезпечення участі громадянського суспільства установи, органи, офіси та агентства Союзу повинні проводити свою роботу максимально відкрито. Європейський Парламент збирається відкрито, як і Рада, під час розгляду та голосування щодо проекту законодавчого акта. Кожна інституція, орган, офіс або агенція забезпечує прозорість своїх процедур і розробляє у своїх власних правилах процедури конкретні положення щодо доступу до своїх

⁹³ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu/2012/oj/eng>

документів відповідно до правил, згаданих у цій статті. Європейський Парламент і Рада забезпечують публікацію документів, що стосуються законодавчих процедур, згідно з умовами, встановленими регламентами, згаданими у цій статті. Відповідно до частини третьої статті 15 ДФЄС будь-який громадянин ЄС, а також будь-яка фізична чи юридична особа, яка проживає або має свій зареєстрований офіс у державі-члені, має право доступу до документів установ, органів, офісів та агенцій Союзу, незалежно від їх носія, згідно з принципами та умовами, визначеними відповідно до цієї статті. Загальні принципи та обмеження на підставі суспільних чи приватних інтересів, що регулюють це право доступу до документів, визначаються Європейським Парламентом і Радою за допомогою регламентів, що діють відповідно до звичайної законодавчої процедури.

Відповідно до статті 300 ДФЄС Європейському Парламенту, Раді та Комісії допомагають консультативні органи – Економічний і соціальний комітет і Комітет регіонів, які виконують дорадчі функції. Економічно-соціальний комітет складається з представників організацій роботодавців, найманих працівників та інших сторін, що представляють громадянське суспільство, зокрема в соціально-економічній, громадській, професійній та культурній сферах. Комітет регіонів складається з представників регіональних і місцевих органів, які або мають виборчий мандат від регіональних чи місцевих органів влади, або є політично підзвітними обраним зборам. Кожен комітет керується власним регламентом (правилами процедури), що встановлюється самим комітетом (частини другі статей 303 та 306 ДФЄС). Проекти нормативних актів ЄС попередньо розглядаються в комітетах Європейського Парламенту відповідно до Правил і процедур Європейського Парламенту.

Нормативно-правовою базою регулювання питань забезпечення прав журналістів, працівників медіа (у т.ч. здійснення прямих трансляцій засідань, відеозаписів засідань) та представників громадських організацій щодо відвідування та участі в засіданнях комітетів Європейського Парламенту є ДФЄС (Протокол № 29)⁹⁴, Правила і процедури Європейського Парламенту (Регламент Європейського Парламенту)⁹⁵, Регламент (ЄС) 2024/1083 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року, що встановлює спільні рамки для медіа-послуг на внутрішньому ринку та вносить зміни до Директиви 2010/13/ЄС (Європейський закон про свободу медіа)⁹⁶, Регламент (ЄС) 2018/1725 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2018 року про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних установами, органами, службами та агентствами Союзу та про вільний рух даних, а також про

⁹⁴ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. PROTOCOLS. Protocol (No 29) on the system of public broadcasting in the Member States. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/pro_29/oj/eng

⁹⁵ Rules of Procedure of the European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-10-2025-01-20-TOC_EN.html

⁹⁶ Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a common framework for media services in the internal market and amending Directive 2010/13/EU (European Media Freedom Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj/eng>

скасування Регламенту (ЄС) № 45/2001 і Рішення № 1247/2002/ЄС⁹⁷, Регламент (ЄС) 2024/900 Європейського Парламенту та Ради від 13 березня 2024 року про прозорість і адресність політичної реклами⁹⁸, Правила акредитації засобів масової інформації до Європейського Парламенту⁹⁹.

Записи засідань постійно діючих комітетів і комісій Європейського Парламенту є загальнодоступними та зберігаються в Мультимедійному центрі Європейського Парламенту (ММЦ ЄП) на офіційному вебсайті Європейського Парламенту¹⁰⁰. Крім того, в загальному доступі є також прямі трансляції засідань комітетів відповідно до порядку денного, а також відеозаписи трансльованих засідань комітетів, які відбувалися під час попередніх скликань, та які також можна знайти в ММЦ ЄП у вкладенні вебстрімінг¹⁰¹. Загальним є доступ до документів, прийнятих на засіданнях комітетів, а також до порядку денного майбутніх засідань. На цій платформі зберігаються новини, відео, аудіо, фото, інформаційні ролики та медіа-колекції, пов'язані з подією чи темою, що відбуваються чи відбулися у Європейському Парламенті.

Доступ журналістів та представників медіа до роботи в приміщеннях Європейського Парламенту регламентується Правилами акредитації медіа в Європейському Парламенті (Правила акредитації медіа), затвердженими Генеральним директором з комунікацій та Директором по роботі з медіа. Журналісти, фотографи та аудіовізуальні команди, які не мають спільної акредитації медіа та інституцій ЄС, повинні подати заявку на акредитацію медіа в Європейському Парламенті (та дозвіл на запис, якщо це можливо), щоб працювати в Європейському Парламенті¹⁰². Згідно з Правилами акредитації медіа в Європейському Парламенті можливі два типи акредитації – короткострокова акредитація медіа та річна акредитація медіа. Усі журналісти, яким надано доступ до будівель парламенту, можуть користуватися перевагами, передбаченими для журналістів. Короткострокова акредитація передбачає дію від 1 до 5 робочих днів. Якщо метою журналіста є участь у заході чи засіданні, він може отримати короткострокову акредитацію, звернувшись через засоби електронної комунікації на офіційному вебсайті за реєстрацією, створивши при цьому власний особистий акаунт і заповнивши відповідну форму (з фото формату Jpeg 3x4 см та +/-100кб). Лише для журналістів-фрілансерів потрібно

⁹⁷ Regulation (EU) 2018/1725 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by the Union institutions, bodies, offices and agencies and on the free movement of such data, and repealing Regulation (EC) No 45/2001 and Decision No 1247/2002/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1725/oj/eng>

⁹⁸ Regulation (EU) 2024/900 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 on the transparency and targeting of political advertising. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/900/oj/eng>

⁹⁹ RULES FOR MEDIA ACCREDITATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/files/press-room/accreditation/en-accreditation-rules.pdf>

¹⁰⁰ Multimedia Centre European Parliament. URL: https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/how-to-use-multimedia-centre-mmcc_EP134539

¹⁰¹ Webstreaming. Committees European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/meetings/webstreaming>

¹⁰² Media accreditation. Journalists, photographers and TV crews need accreditation to enter the European Commission, Parliament and Council press zones. URL: https://commission.europa.eu/about/contact/press-services/media-accreditation_en

надавати підтвердження журналістської діяльності (останні авторські публікації та відповідне підтвердження оплати). Після схвалення запиту на акредитацію журналісти можуть отримати дозвіл в Офісі з акредитації медіа за умови пред'явлення посвідчення особи. Річна акредитація медіа діє протягом календарного року (з січня по грудень) і може бути продовжена за запитом. Журналісти, які регулярно публікують репортажі про події Європейського Парламенту, мають право на щорічну акредитацію, яка є дійсною у двох місцях Європейського Парламенту – Страсбург, Брюссель. Заявки на щорічну акредитацію медіа можна подавати за наявності діючої прескарти. Відповідно до Правил акредитації медіа заявки розглядаються індивідуально, а рішення акредитаційного органу є остаточними. Під час реєстрації журналісти мають підписати та дотримуватися Правил відео- та фотозйомки в Європейському Парламенті¹⁰³. У заявників можуть попросити підтвердження щодо їхнього професійного статусу та відповідності їх організації вимогам Правил акредитації медіа. Означені дані про відповідність вимогам зберігаються у відповідних службах Європейського Парламенту. Зокрема, Директорат у справах медіа залишає за собою право звернутися за допомогою до Генерального директорату з безпеки Європейського Парламенту щодо надання акредитації медіа. Директорат по роботі з медіа може консультуватися та робити запити до Міжнародної асоціації преси (ІРА). Зокрема, як зазначено в Правилах акредитації медіа, акредитація Європейського Парламенту дозволяє журналістам працювати лише в приміщеннях Європейського Парламенту у Брюсселі та Страсбурзі і не дає доступу до інших установ ЄС. Водночас акредитація медіа в Європейському Парламенті не може бути використана як доказ професійної кваліфікації.

III. Висновки

Дослідження міжнародних стандартів та досвіду розвинених демократичних держав з питань відкритості діяльності парламентів, доступу представників медіа до парламентів, можливостей щодо висвітлення діяльності парламентів та їх органів, демократичних підходів щодо забезпечення прав журналістів, представників медіа, представників громадських організацій щодо відвідування засідань та інших заходів, що проводяться парламентськими комітетами, зокрема в режимі відеоконференції, забезпечення комітетами прямих трансляцій відкритих заходів та здійснення відкритих заходів і відеозаписів закритих засідань комітетів дозволяє зробити такі висновки.

1. Джерельна база міжнародних стандартів у цій сфері є досить широкою. Йдеться загалом про: забезпечення права на інформацію; доступ до інформації; забезпечення права на захист персональних даних; право на приватність; демократичні засади функціонування органів публічної влади, побудови інформаційного суспільства й розвитку електронної демократії.

¹⁰³ RULES GOVERNING RECORDINGS BY MEDIA REPRESENTATIVES ON THE PREMISES OF THE EUROPEAN PARLIAMENT. URL: https://www.europarl.europa.eu/news/files/press-room/accreditation/rules-filming-photograph_en.pdf

Забезпечення та захист зазначених і пов'язаних із ними прав закріплено в Загальній декларації прав людини 1948 року, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року, Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Конвенції ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуській Конвенції), Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою даних 1981 року, Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів 2009 року, численних деклараціях і рекомендаціях Ради Європи, зокрема Декларації про свободу вираження поглядів та інформації 1982 року, Рекомендації про доступ до інформації, яка є в розпорядженні державних органів 1981 року та багатьох інших міжнародних документах.

Загальним міжнародним стандартом у цій сфері визнається беззаперечність права людини на інформацію. Водночас таке право не є абсолютним і безмежним. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом, виключно з метою забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві. На цьому ґрунтується право держави обмежити доступ до офіційних документів, але такі обмеження повинні бути чітко встановлені в законі, бути необхідними в демократичному суспільстві та пропорційними меті захисту.

Зазначені вище, а також інші міжнародні стандарти забезпечення права людини на інформацію реалізовані в законодавстві України та в законодавстві розвинених демократичних держав світу.

2. У державах розвинутої демократії парламентська діяльність, як правило (крім закритих засідань), є відкритою та висвітлюється акредитованими медіа. Однак робота парламентських комітетів має особливості правового регулювання та може бути менш відкритою для громадськості й медіа. Майже в усіх досліджуваних парламентах іноземних держав робота комітетів регулюється регламентом (внутрішніми правилами) парламенту та правилами процедури комітетів або кожного парламентського комітету окремо із відповідними особливостями доступу до їх діяльності медіа. Доступ медіа до роботи парламентських комітетів передбачає спеціальний дозвіл та процедури реєстрації відвідувачів парламенту, якими можуть бути представники громадських організацій, експертного середовища та медіа.

3. Для присутності представників медіа на засіданнях парламентських комітетів у більшості з досліджуваних держав необхідним є загальний дозвіл на доступ до будівлі парламенту (доступ до парламенту та визначених парламентських будівель, зокрема тих, де проходять засідання комітетів). За умови отримання дозволу на доступ до будівлі парламенту, комітети, наприклад Сенату та Сейму Республіки Польща, є відкритими для присутності медіа. У Парламенті Латвійської Республіки журналісти також можуть бути присутні на засіданнях комітетів. У Парламенті Естонської Республіки будь-хто як гість (із

відповідною реєстрацією) може потрапити на засідання парламентських комітетів. У Кнесеті Ізраїлю особи, що бажають бути присутніми під час розгляду питань комітетів, мають подати спеціальну електронну заявку на вебсайті Кнесету.

4. У парламентах низки держав, крім загального обов'язкового дозволу для роботи представників медіа в парламенті, необхідна згода голови комітету або окреме рішення комітету на присутність медіа під час його робочого засідання. В окремих парламентах присутність журналістів заборонена. Наприклад, робота комітетів Палати депутатів та Сенату Румунії транслюється в прямому ефірі, однак без присутності на засіданнях медіа. У США на засідання комітетів Конгресу обох палат медіа не допускаються, але усі стенограми й записи прямих трансляцій засідань та відеозаписи закритих засідань зберігаються у підрозділах Палати представників Конгресу США. У Бундесраті Німеччини засідання комітетів проходять, як правило, в закритому режимі (якщо комітет прийме інше рішення, то тоді представники медіа можуть бути допущені на засідання). У парламенті Норвегії присутність представників медіа на засіданнях парламентських комітетів не передбачена (лише на запрошення комітету).

5. Стенограми та відеозаписи трансляцій засідань парламентських комітетів, окрім закритих засідань, переважно публікуються/зберігаються у відкритому доступі. Так, у Польщі – зберігаються в Інформаційній системі Сейму та публікуються на офіційному сайті Сейму Польщі, розміщені на офіційному сайті Сенату Польщі; у Румунії – у відкритому доступі на офіційному онлайн-сервісі Сенату Парламенту Румунії, однак діяльність комітетів Палати депутатів Румунії не є відкритою; у Литві – усі записи засідань комітетів Парламенту Литви розміщені на офіційному сайті Сейму Литви та зберігаються в архіві Сейму; у Латвії – документи публікуються на офіційному сайті Сейму та зберігаються в архіві Сейму, доступ до них можливий через подання письмового або електронного запиту до Сейму; в Естонії протокол засідання комітету після його підписання головою на засіданні комітету та секретарем комітету є публічним й оприлюднюється на вебсайті Рійгікогу. Записи відкритих засідань Рійгікогу та комітетів публікуються на Youtube-каналах; у США матеріали усіх відкритих засідань комітетів можна знайти на офіційному вебсайті Сенату США, Урядового видавничого офісу govinfo, вебсайті комітету Сенату США, Федерального депозитарію Бібліотеки Парламенту США (стенограми, протоколи та відео відкритих засідань); в Ізраїлі на офіційному вебсайті Кнесету розміщені як прямі трансляції засідань комітетів (через телеканал «Кнесет»), так і їх записи, а також протоколи засідань комітетів, які є відкритими для громадського ознайомлення (крім протоколів засідань Комітету закордонних справ і оборони, Об'єднаного комітету з оборонного бюджету). На вебсайті Кнесету є розділ архіву трансляцій, а також протоколів кожного з комітетів Кнесету з 1951 року; у Німеччині на кожному засіданні комітету Бундестагу ведеться письмовий протокол, який негайно публікується, якщо тільки він не є секретним, технічні записи закритих засідань знищуються

через тиждень після розповсюдження відповідних протоколів, якщо комітет не вирішив інакше; у Норвегії парламентський комітет може прийняти рішення про складання стенографічного протоколу відкритого слухання, однак це потребує згоди голови комітету. Крім того, комітет своїм рішенням може дозволити або заборонити здійснювати запис слухання на аудіо-носій; у Європейському Парламенті записи засідань постійно діючих комітетів і комісій є загальнодоступними та зберігаються в Мультимедійному центрі Європейського Парламенту на офіційному вебсайті Європейського Парламенту. Також у загальному доступі є прямі трансляції поточних засідань комітетів та відеозаписи трансльованих засідань комітетів, які відбувалися під час попередніх скликань.

6. Організаційне забезпечення та технічний супровід висвітлення діяльності парламентських комітетів здійснюють: у Польщі – офіс медіа-послуг Канцелярії Сейму, в Румунії – дирекція з питань преси, комунікацій та іміджу Палати депутатів та служба зв'язків з громадськістю Сенату; в Литві – відділ по зв'язках із громадськістю Сейму; в Латвії – пресслужба Сейму (акредитуюча установа), а також для кожного комітету Сейму передбачена посада відповідального координатора за співпрацю з громадськими організаціями; в Естонії у взаємодії парламентських комітетів із медіа та громадськими організаціями важливу роль відіграє Канцелярія Рійгікогу, зокрема Відділ зв'язків з громадськістю Канцелярії Рійгікогу, працівники якого організують зустрічі журналістів із членами Рійгікогу, представниками комітетів і канцелярії, а за потреби – організують і проводять пресконференції; в Ізраїлі питаннями надання дозволу на перебування в Кнесеті й на території Кнесету журналістам, працівникам медіа, адвокатам займається Дозвільний департамент апарату Кнесету; у Німеччині питаннями доступу представників медіа до приміщень Бундестагу займається Департамент преси та медіа; у Норвегії питання доступу журналістів та представників медіа до Стортингу віднесено до компетенції Відділу комунікації та зв'язків із громадськістю Стортингу.

7. Порівняння законодавства та практики діяльності комітетів Верховної Ради України в аспекті їх відкритості із досвідом розвинених демократичних держав дає підстави для висновку про високий рівень відкритості роботи комітетів парламенту України.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*